

SVETI KONJI – NEBESNI JEZDECI

Renny Rovšnik

187

Razstava *Sveti konji – nebesni jezdeci* v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM) je svoja vrata odprla 20. oktobra 2022, obiskovalce pa bo navduševala vse do 14. januarja 2024. Za to postavitev je zaslužen dr. Marko Freljih, kustos za afriške in ameriške zbirke v SEM v Ljubljani. V sodelovanju z arhitektko Ariano Furlan Prijon in z grafično oblikovalko Barbaro Bogataj Kokalj so ustvarili čarobno in privlačno potovanje s konji skozi čas. Na sprehodu med razstavljenimi predmeti se obiskovalec sreča z zgodovino, mitologijo ter simboliko in pomenom konjev v različnih kulturah po svetu. Z izvirnimi eksponati in skrbno zasnovanimi besedili nam razstava približa svet, kjer se prepletajo umetnost in mitološki pomen plemenitih in veličastnih živali. Gre za bogato in razgibano dediščino, ki vključuje tako samorože, kentavre, krilatega Pegaza kot tudi božanske jezdece. Pozornost obiskovalca še posebej pritegnejo razstavljeni predmeti, kot so rog samoroga¹, ki so ga snovalci razstave na ogled postavili skupaj s konjsko opremo, okrašeno s simbolnimi elementi zaščitne magične moči, stilno izdelane afriške obredne posode in dva izjemna kipa samorogov. Z domiselnim prepletom umetniške interpretacije, zgodovinskih dejstev in mitoloških zgodb razstava *Sveti konji – nebesni jezdeci* ponuja edinstveno priložnost, da spoznamo konje na drugačen način, z mitološkega in simbolnega stališča. Razstava očara vse ljubitelje konjev in obenem poskrbi za vpogled v tisočletno povezanost človeka in konja. Ravno ta svojstvena vez med živaljo in človeškim bitjem, ki je prepletena z vraževerji in različnimi obredi, je rdeča nit razstave v Slovenskem etnografskem muzeju Slovenije.

Ob vstopu na razstavo nas v avli »pozdravi« maketa hibridnega bitja, ki je mešanica med krilatim pegazom in samorogom. Otroci, mladi in starejši se lahko z njim fotografirajo in ovekovečijo lepe spomine. Nato se pravi ogled oziroma sprehod med razstavljenimi predmeti šele prične. Obiskovalec na svoji poti sreča dva razposajena samoroga, ki dajeta vtis, kot da se smehljata drug drugemu. Dalje skulpturo konjske glave, delo priznanega slovenskega kiparja Lojzeta Dolinarja, dve večji podolžni fototapeti: na levi strani lipicanci v galopu na travniku, na desni pa morski konji hipokampi – spremljevalci boga Neptuna.²

¹ V resnici gre za zob enorožca.

² Slika Neptunovi konji, Walter Crane, 1892.

Pogled na razstavo *Sveti konji – nebesni jezdeci* (foto: Renny Rovšnik, 2023)

Na sredini, v prvem prostoru, je vpadljiva instalacija. Gre za krožno postavitve konjeniške opreme iz različnih obdobij in krajev sveta. Nameščena je na podstavkih na zarisanem mestu, posutem z žagovino. Detalj žaganja razumemo kot simbol ukrotitve divje živali, ki po udomačitvi lahko služi svojemu gospodarju. Ko se v mislih še enkrat sprehodimo skozi prvi del razstave, dojamemo namen take postavitve. Sredina prostora predstavlja fizični svet, okrog katerega je metafizična sfera, polna simbolnih pomenov, prepletena z nadnaravnimi bitji. Včasih se moramo spomniti na svoje otroštvo in poskusiti skozi otroške oči pogledati v ta nezemeljski svet. Takrat lahko vstopimo tudi v otroški kotiček in primemo v roke igračke v obliki konj. V kotu prvega prostora je postavljen gimnastični pripomoček – telovadni konj z ročaji, na katerem je nekoč treniral legendarni slovenski olimpijec Miroslav Cerar. Za Japonce je bil naš olimpijonec pravo božanstvo na konju, zato ne preseneča, da ga je avtor Frelih vključil v razstavo. Za vtis in kot podkrepitev predmetu je na steni plakat, na katerem si lahko ogledamo Cerarja v svojem elementu.

Nadaljevanje razstave je posvečeno proučevanju kentavra, Pegaza in samoroga. Obiskovalcem so predstavljene njihove značilnosti in legende iz evropskih in sredozemskih kultur. Izstopajo trije imponantni eksponati, dva samoroga in zob enorožca. Predmeti v vitrinah so obogateni s slikovnim gradivom, kar poživi razstavni prostor in mu doda lahkotno noto. Pot ogleda se nadaljuje mimo dveh vitrin, ki vabita obiskovalce v drugo razstavno dvorano. Oblikovalka je prvi od drugega razstavnega prostora domiselno ločila z omenjenima vitrinama in nizko steno, ki nakazuje prehod v novo razstavno območje. V teh vitrinah sta postavljena kamnit nagrobnik z vrezano podobo konjenika iz 5. stoletja pr. n. št. (Notranjski muzej Postojna) in japonska skleda z motivi konjenikov – samurajev iz 18. stoletja (Narodni muzej Slovenije). Na postavitvi so prikazani krščanski svetniki, ki jih povezujemo s konji, vključno s praznikom štefanovo. Pozornost pritegnejo tudi votivni konjički. Tradicija darovanja votivov v obliki konjičkov sega daleč v prazgodovino. Izjemni primerki keramičnih kipcev konj z jezdecami so privlačni in razkrivajo več tisočletij dolgo povezavo med človekom in konjem. Razstavni prostor, ki zajema obdobja od prazgodovine, antike do srednjega veka evropskih dežel, se na sredini razdeli na dva dela: Afriški in Azijski prostor. Predstavljen je simbolni pomen konjev in jezdecov iz

Pogled na razstavo *Sveti konji – nebesni jezdeci* (foto: Renny Rovšnik, 2023)

teh okolij. Z izbranimi umetniškimi mojstrovinami se obiskovalcu odpre vpogled v pomen konj in konjenikov v teh kulturah. Na vrhu umetne stene so postavljene okrasne strešne opeke kitajskih jezdecev. Ta stena ločuje prostor in ustvari majhen hodnik, po katerem se sprehodimo v zadnji del razstave. Na začetku prostora je postavljena lobanja konja (Notranjski muzej Postojna). V starodavnih časih je bila konjska lobanja pogosto uporabljena kot magična zaščita, ki je varovala dostop do posestva. Ta močna simbolika je bila še posebej pomembna, ko so ljudje zakopavali lobanjo pod pragom, kjer je varovala glavni vhod v njihovo hišo. Verjeli so, da ta magična praksa prinaša zaščito in srečo v njihov dom ter odganja neželene energije in zlobne sile. V zadnjem delu razstave so se snovalci osredotočili na zaščito konja, ki je ključnega pomena za njihove gospodarje. Žival, ki jim je služila, so morali zavarovati pred poškodbami, boleznimi in nesrečami. S tem namenom so konjeniško opremo dopolnili z amuleti, magičnimi apotropijskimi simboli in zaščitno barvo, ki je bila tradicionalno največkrat rdeča. Na razstavi si lahko ogledamo tudi sedlo, okrašeno z rdečima usnjem in blagom ter pozlačenimi vzorci. Rdeča barva simbolizira vitalno življenjsko energijo krvi, zlata pa predstavlja božanskost in odganja nevidno zlo. Razstavljene so tudi obredne palice iz Afrike, replika kljuge s podobo konjske glave z vhodnih vrat Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, arheološke najdbe in amulet konjske podkve.

Razstava se na prefinjen način zaključuje s stensko projekcijo slike arheološke najdbe iz Trundholm na Danskem. Najdba bronastega konja (1400 pr. n. št.), ki vleče pozlačen bronasti disk (ali sončni disk), potrjuje prastari indoevropski izvor ideje o povezavi med konjem in soncem. Prikaz je slikovit in ima močan učinek na gledalca. Poleg animacije najdbe in ozadja zvezd se namesto sončnega diska pojavi simbol rozete, ki je hkrati tudi znak Slovenskega etnografskega muzeja. S tem se naš ogled na simbole in slikovit način tudi konča.

Tema razstave se lahko komu na prvo žogo zdi obrabljena in že preveč raziskana. Ob tehtnem premisleku pa bomo videli, da je še vedno očarljiva in aktualna. Po ogledu si bomo tudi sami zaželeli raziskovati in iskati mite, čudesa in zgodbe o konjih in ljudeh.

190

Pogled na razstavo *Sveti konji – nebesni jezdeci* (foto: Renny Rovšnik, 2023)

Celostna podoba razstave ima v sebi pridih mistike in simbolnosti, vzeta iz različnih kultur. V glavnem iz Evrope, Afrike in Azije, a se dotakne tudi drugih celin. Na ogled so na primer postavili tudi vestern sedlo iz Kanade, ki ga hrani Etnografski muzej v Zagrebu, in osupljivo lep šah iz Mehike. Ob takih eksponatih se zavemo raznolikosti človeške ustvarjalnosti in bogate kulturne dediščine.

Avtor razstave dr. Marko Freljih je sodeloval z različnimi ustanovami doma in v tujini, saj so predmeti na razstavi izposojeni iz različnih slovenskih in tujih muzejev. Eksponati segajo od prazgodovine do sedanjosti, izpostavili pa bi samo nekaj še posebej vpadljivih kosov. Prvi so antropomorfniki kipci jezdecev konjev iz obdobja od 8. do 4. stoletja pr. n. št. (Mestni muzej Karlovac), antični kamniti oltar s posvetilnim napisom boginji Eponi (Pokrajinski muzej Celje), okrasna strešna opeka jezdecev iz obdobja dinastije Ming iz 16. stoletja (Slovenski etnografski muzej) in maroško okrašeno sedlo iz 20. stoletja (Muzej afriške umetnosti v Beogradu).

Na splošno je razstava privlačna, živa, slikovita, poučna, kratkočasna in je pravo vizualno doživetje za različne generacije. Barvna paleta je skrbno izbrana, gre za nežen preplet barv, ki so blagodejne za naše oči. Prostori so svetli, predmeti so pravilno osvetljeni, napisi so jasni, ravno prav veliki in čitljivi. Za tiste, ki bi se z vsebino razstave radi seznanili bolj podrobno, je na voljo razkošno ilustrirana publikacija z istoimenskim naslovom v slovenskem in angleškem jeziku. Zasnovana je tako, da je razumljiva širšemu krogu ljudi in ne le strokovnjakom. Za konec povejmo še to, da se lahko udeležimo tudi vodenih ogledov, naši najmlajši pa otroških delavnic.